

ЈЕЗИЧКЕ ПОУКЕ

1. *Поштапалице у језику.* — Непотребне ријечи које појединци употребљавају у говору називамо поштапалицама. Те ријечи немају неке везе с оним о чему се говори и више служе да би се добило времена за формулисање главне мисли. Временом то постаје ружна навика, која на слушаоца оставља неугодан утисак. У писању се поштапалице ријетко употребљавају, а кад на њих наиђемо, то је знак лошег стила.

Наведимо сљедећа два примјера једне чешће поштапалице из истог новинског чланка:

Или да се издвајају додатна средства, јасно да их издвајају станари;

Тиме је платио коришћење објекта и јасно његово одржавање од надлежних органа.

Писани текст открива још једну слабост аутора ових реченица: слабо познавање употребе интерпункције. Наиме, ријеч која нема везе са осталим текстом одваја се, с обје стране, зарезом. У првој реченици то је само дјелимично учињено. У другој никако, тако да се у овој реченици, овако написаној, јасно уклапа у контекст, добивајући придјевско значење, а у ствари је поштапалица, дакле: »... и, јасно, његово одржавање од надлежних органа«, што је стилски накардно.

2. *Прекапацитиран дом и ретардирана дјеца* — Ове двије синтагме су из једне ТВ емисије. Оне показују како се у нас људи »труде« да употребљавају стручне термине и кад говоре широком кругу слушалаца, при чему треба да буду што разумљивији и ближе том слушаоцу. Дobar дио наших ТВ слушалаца запитаће се шта то значи *прекапацитиран* и *ретардиран*, а и они образованији тек по контексту ће схватити значење ових ријечи или ће посегнути за неким рјечником страних ријечи. Али, што се тиче прве ријечи, ни тамо неће наћи одговор, јер овај хибрид од нашег префикса *пре-* и трпног придјева *капацитиран* (према страном глаголу *капацитирати*) не налази се у тим рјечницима (нпр. Вујаклијном и Клаићевом), а сам глагол има сасвим друго значење него што је употријебљено у нашем примјеру. Значење оне друге ријечи је лакше »одгонетнути« јер као атрибут уз именицу *дјеца* може значити само: заоста(ја)ти нпр. у развоју, умном прије свега.

Према томе, у првом случају бисмо имали значење »оно што прелази капацитет нечега, у чему има нечега више него што је нормално«, тј. *претрпан дом*, а у другом заостала дјеца.

3. *Путник који то не учини, возач му може одузети карту.* — Овако пише на мјесечним картама (»карте на показ«) Градског саобраћајног предузећа у Сарајеву као упозорење путнику да је дужан показати карту »код уласка у возило«.

Очигледна језичка рогобатност, која је недопустива на једној јавној исправи, па макар то била и трамвајска мјесечна карта. Ако сам »аутор« није на таквом нивоу писмености да самостално може срочити једно упозорење, требало је да неко то провјери. Јавне исправе морају такође бити коректно написане. Уосталом, у Сарајеву постоје институције које дају бесплатне савјете како треба нешто написати, само им се треба обратити. То је нпр. Катедра за наш језик при Филозофском факултету, која је ушла у 27. годину свога постојања, а ту је од прије неколико година и Институт за језик, који је увијек спреман да одговори на питања из језика. А одговор би био: *Путнику који то не учини (тј. не покаже карту) возач може одузети карту.*

4. *Постоји ли убиство у покушају?* — У новије вријеме читамо у штампи да је неко ко је *покушао да убије некога* починио кривично дјело: *убиство у покушају*. Убиство је »насилно одузимање живота«, а оно не може бити »у покушају«. По здравој памети такво дјело може се назвати »покушај насилног одузимања живота«, другим ријечима, термин би био: *покушај убиства*, како се то раније и називало.

5. *Ког је рода именица вече?* — Ова именица има два облика: *вече* и *вечер*, у текстовима од најстаријих времена у облику са р, а од XVIII вијека у облику без р.

У погледу рода ове именице у нашим рјечницима има несллагања. Тако је по Рјечнику ЈАЗУ *вечер* м. рода (ген. *вечера*) и ж. рода (ген. *вечери*), а *вече* »може бити м., ж. и ср. рода«, по Речнику САНУ *вече* је »ср. и ж. рода (ретко м. рода)«, а *вечер* »ж. рода (ретко м. и ср. рода)«, док је по Речнику МС *вече* »ср. рода (ређе ж. рода)«, а *вечер* »ж. рода (ређе м. рода)«. На први поглед — доста заплетено. За садашњи тренутак нашег стандардног језика најједноставније, и најтачније, дат је род ове именице, у оба њена лика, у Речнику МС. Једино недостаје ознака за м. род. *лика вече*, али како се ово јавља обично само у поздраву: *добар вече* (вјероватно од старијег »добар вечер«), може се занемарити.

Нас овдје интересује лик *вече* у ж. роду, којег у Правопису нема (тамо је само ср. рода, док је лик *вечер* женског, а изузетно м. рода), а често се сусреће, нарочито у босанскохерцеговачком стандардном изразу, и шире.

Непосредан повод за ову краћу анализу је сљедећа реченица из сарајевског »Ослобођења«: »Који су се *неку вече* нашли

на окупу». Такви примјери се често налазе у бх. штампи, међу примјерима у Речнику САНУ има их 8 од укупно 23, и то од Шантића, Ђоровића, Крањчевића и др., а један у Речнику МС, такође од Шантића. Будући да је старији лик ове именице (вечер) ж. рода, новији лик (вече) могао је поред средњег рода, са сугласничким проширењем р (то вече, тога вечера), сачувати и ж. род, према лику *вечер*, без обзира на то што таква категорија именица (ж. род на -е) не постоје у језику. Зато се она и употребљава ограничено, само у ном. и ак. једнине.

С. М.

Београдски Народноослободилачки Театрски Колектив: Језик (на језику) у театру	7-16
Милош Миловић: О лингвистичкој основи културног наслеђа	17-31
Милош Миловић: Развојнајне промене у култури језика и језик у култури	31-39
ОБРАЗЛОЖЕЊЕ И ПРИКАЗ	
Ксенија Миловић: Филмска Техничка Савјетовања	41-49
Милош Миловић: Савјетовања о језику у филму	51-61
Марија Вуковић: Липа језика у језику	63-69
ЈЕЗИЧКИ ПОУЦИ	71-75